
მედია- ეთიკის საკითხები სომხეთში

*პრაქტიკა და
გამოწვევები*

თამარ ხორბალაძე

Contents

რეზიუმე.....	2
შესავალი	5
სომხეთისმედიადამედია-ეთიკისპრობლემებისმიმოხილვა	9
1.1 მედიასომხეთში	9
1.2 მედია-ეთიკისგამოწვევები	10
1.2.1 უმცირესობებიდამათიუფლებებიმედიაში	10
1.2.2 პირადინფორმაციადამედია.....	13
1.2.3. ჟურნალისტიდასამოქალაქოაქტივობა.....	13
1.2.4 პლაგიატი.....	14
1.2.5 საკანონმდებლო ინიციატივები - ე.წ.„ფეიკების“ წინააღმდეგბრძოლისმცდელობა .	14
1.2.6 ცილისწამება - სასამართლო პრაქტიკის თავისებურებები	16
1.3 მედიისთვითრეგულირებისმექანიზმები.....	17
1.3.1მედიის თვითრეგულირების ინიციატივა - მედია ეთიკის სამეთვალყურეო საბჭო..	17
1.3.3.მედია-დისკუსიებიინტერნუსის კლუბში	18
1.3.4. მედია-ჯგუფებიფეისბუქზე.....	18
1.3.2. ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრი.....	18
1.3.5. საზოგადოებრივიმუწყებელი.....	19
3. კვლევისმიგნებები	19
დასკვნა.....	21
დანართი - 1 - გამოკითხულთა სია.....	22
გამოყენებულილიტერატურა:	23

რეზიუმე

დღესმსოფლიოში 350-ზე მეტი მედია-ეთიკის კოდექსი არსებობს. თავისი ჟურნალისტთა სახელმძღვანელო პრინციპები აქვთ საინფორმაციო საშუალებებს (მაგალითად სააგენტო „როიტერი“ ; ბი-ბი-სი); სხვადასხვა ქვეყანაში არსებობს პრესის საბჭოები და მედია-ომბუდსმენის ინსტიტუტები; ასევე არსებობს მაწიფებელი თავიკვის კოდექსები, რომელიც ვალდებულთ ვითრე გული რების დოკუმენტებია, მაგალითად ბრიტანეთში; საერთაშორისო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ რაც უფრო ნაკლებად თავისუფალია ქვეყანა, მით უფრო დიდია რისკი იმისა, რომ მედიის სანდოობის, მედიის მიერ საკუთარი ძალაუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენების, მედიის მიერ დამიანისუფლებათა ხელყოფის სადა რაჯოზე და დგეს ხელისუფლება (და არათავად ჟურნალისტები). ამან, შესაძლოა, პრესის სერიოზულ კონტროლამ დემი გვიყვანოს.

კვლევის მიზანი იყო შეგვეჩვენებინა მედია-ეთიკის კუთხით სომხეთში არსებული მდგომარეობა და ძირითადი გამოწვევები, რომელიც მედიის წინაშე დგას ამ მიმართულებით; გამოყენებულია თუ არა სომხეთში საერთაშორისო და პოპოლარული ეთიკის მოდელები და რამდენად წარმატებულად; რამდენად მზადაა სომხური მედია-საზოგადოება ამ მიმართულებით ქმედითი ნაბიჯების გადასადგმელად; არის თუ არა ქვეყანაში მედია-ეთიკის საკითხების დარეგულირების მიზნით საკანონმდებლო პრაქტიკის ამოქმედების და/ან სახელისუფლებო კონტროლის ნიშნები.

კვლევის მეთოდოლოგია - ნაშრომის მომზადებისას გამოყენებულია პირველადი და მეორადი კვლევის მეთოდოლოგია. მეორადი კვლევა მოიცავდა საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ თემაზე მომზადებულ იმასალის და არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის ანალიზს. პირველადი კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა სომხეთში არსებული ეთიკის პრაქტიკა, შესწავლილი ქვეყნების სტრუქტურა და თემატიკა; ასევე სასამართლო ქეისების პრაქტიკა; არსებული კანონმდებლობის დეტალები; ჩატარდა ჩაღრმავებული, ნახევრად სტრუქტურული ინტერვიუები მედიის წარმომადგენლებთან, თემაზე მომუშავე ქვეყნების პრესებთან და იურისტებთან, აკადემიურ წრეებთან და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან _ სულ 13 რესპონდენტთან.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ: სომხეთში, ისევე როგორც მთელ მსოფლიოში პრესა, ნაწილობრივ კიტელემედია, თანდათან იწყებს პოზიციის დათმობას სოციალური მედიის სასარგებლო

ოდ. თუმცა 2013 წლის კვლევის მიხედვით, სომხეთში ტელევიზიით ინფორმაციას მოსახლეობის 79 პროცენტი იღებდა. 2014 წლის მდგომარეობით კი სომხეთში მთლიანად მოსახლეობის 43,57% მოიხმარს ინტერნეტს; ეს იშნავს რომ სომხეთში მნიშვნელოვან გავლენას კვლავ ინარჩუნებს ტელემედია (რესპუბლიკის მასშტაბით მაუწყებელი 18 დარეგირების მასშტაბით _ 9), რომელთა შორის აცსულ 2-იამეტ-ნაკლებად ოპოზიციური არხი. ონლაინ-მედია თავის უფალი როგორც სპეციალური რეგულაციებისგან, ასევე კონტენტის თვალსაზრისითაც. ესახალგამოწვევებს წარმოშობს მედია ეთიკის წინაშე, რადგან კვლევის თანახმად, ეთიკური დარღვევების მნიშვნელოვანი აწილი (დასკვნა გამოტანილია ქეისების ადარესპონდენტების მოსაზრებების საფუძველზე, ზუსტის ტატიკა არ არსებობს) სწორედ ინტერნეტ-მედიაში არის წარმოდგენილი.

სომხეთის მედია ძალიან იშვიათად აშუქებს ეთნიკური დარელიგიური უმცირესობების თემატიკას, სიძულვილის ენა კი საერთო მედია-კონტენტის სულ 1%-ია.

უმცირესობის თემატიკის სიმცირის ერთ-ერთი მიზეზი მოსახლეობის ეთნიკური დარელიგიური შემადგენლობაა (უმრავლესობა 90% ზემეტია ქვეყანაში);

თუმცა საკმაოდ ხშირია არაკორექტული ტერმინოლოგია აზერბაიჯანთან და თურქეთთან ურთიერთობის გაშუქების დროს; ლგბტჯგუფთა გაშუქებას ევიშვიათია, თუმცა გაშუქებიდან დაახლოებით 80 პროცენტი დისკრიმინაციულ ხასიათს ატარებს (დამახინჯებული ტერმინები, არ არის წარმოდგენილი ორი აზრი და ა.შ.) იშვიათად გვხვდება დისკრიმინაციარელიგიური და ეთნიკური ჯგუფების მიმართაც. განსაკუთრებით გამოიყენება ეს თემა წინასაარჩევნო პოლიტიკურ კონტექსტში.

მედია და ექსპერტები მედია-ეთიკის მთავარი გამოწვევებიდან სომხეთში გამოყოფენ - პლაგიატს, კონფლიქტების თემათა დაკავშირებულ პრობლემებს, პირადი ინფორმაციის გავრცელების შემთხვევებს, ჟურნალისტიკის სამოქალაქო აქტივობასთან დაკავშირებულ საკითხებს და ა.შ.

სასამართლო პრაქტიკა - სომხეთის პარლამენტის წამების მუხლის დეკრიმინალიზაცია 2010 წელს მოახდინა. სიტყვის თავისუფლების დაცვის კომიტეტის მონიტორინგის თანახმად, 2010-2013 წლებში სომხეთის სასამართლოებში მედიის წინააღმდეგ, ძირითადად ცილისწამების მუხლით, (სომხეთის სამოქალაქო კოდექსის 1087 მუხლით) სულ 97 საქმე იყო განხილული. განმცხადებელთა მეოთხედზე მეტი პოლიტოსები, მნიშვნელოვანი აწლიკი ბიზნესია.

სტატისტიკურად დაკმაყოფილებულის არჩელების რაოდენობა მნიშვნელოვანდ ჩამორჩება იმსარჩელების რაოდენობას, რომლებზეც მოსარჩელეს უარი ეთქვა. მიუხედავად ამისა, სრულად დანაწილობრივად დაკმაყოფილებულის არჩელების საფუძველზე კვლევის ყველარესპონდენტია დანიშნავდა, რომ სასამართლოს მიერ გამოტანილი მაგანა ჩენებმა მნიშვნელოვანისა ფროთხე მუქმენს მედიისათა

ვისუფლებასსომხეთში, რადგანჯარიმები10-15 და 20 ათასევროსაცაღწევდა.
როგორცმედიისწარმომადგენლებიაცხადებენ,
ესთანხებისეროზულეკონომიკურდარტყმასაყენებდამედიას;
ომბუცმენისსარჩელისსაფუძველზესომხეთისსაკონსტიტუციოსასამართლოსმიერ 2011
წლისნოემბერშიმიღებულიგადაწყვეტილებისადაგანმარტებისსაფუძველზე,
ჯარიმებიმნიშვნელოვნადშემცირდადასამნიშნაციფრებისფარგლებშიმერყეობს.
სასამართლოპრაქტიკამდაადასტურა,
რომიგიშეიძლებაგამოყენებულიქნასმედიისთავისუფლებისწინააღმდეგ.

ეთიკისანეთიკასთანმომიჯნავეთემატიკაზეგაწულწლებშიორისაპარლამენტონიციატივამომ
ზადდა:
ერთიჟურნალისტთაჯგუფმამომზადადაპლაგიატისდასჯადობისგამკაცრებასგულისხმობს.
ცვილებებიპარლამენტმაგაიზიარა; მეორე _ ე.წ. „ფეიკების“
გამომქლავებისთვისსაკანონმდებლოინიციატივისავტორებიპარლამენტარებიიყვნენ,
ინიციატივაგაიწვიესმედიისპოზიციისგამო. პლაგიატთანდაკავირებულცვილებებზემედია-
საზოგადოებასარაერთგვაროვანიპოზიციააქვს.

სომხეთშიმოქმედიმედიისთვითრეგულირებისინსტიტუტებია : 2007 წლისგაზაფხულზე,
ერევნისპრეს-
კლუბისადამედიისნაწილისინიციატივითაშეიქმნამედიისქცევისკოდექსიდაარჩევნებისადარ
ეფერენდუმებისგამუქებისდეკლარაცია. ამდოკუმენტებსდღეისმდგომარეობითხელმძაფრ
45 სუბიექტმა, რომლებიცწარმოადგენენსომხეთის 48 მედია-საშუალებას. ასევე 9 მედია-
ორგანიზაციამ. ხელმძაფრებიარაიანუპირატესადგაზეთები, ასევეიპოზიციურიტვ;
თითქმისსრულიშემადგენლობითრეგიონულიმედია. ხელმძაფრთამიერარჩეულმამედია-
ეთიკისსამეთვალყურეოსაბჭომ (MEO) 2007 წელსსაბჭომგანიხილა 6 საჩივარი; 2008-2009
წლებში - 5-5 საჩივარი; 2010 წელს - 8 საჩივარი, 2011 – 3; 2012- 4; 2013 წელს - 1.
საჩივრებისსიმცირისგამო, საბჭოსგასააქტიურებლად, საბჭოსინიციატივითგამართა 4
ეთიკურთემაზედადისკუსია, რომელიცლაივსტრიმითგადაიცემოდაეთერში.
მედიადათავადპროცესისმონაწილეებიცადიარებენ,
რომსაბჭოპრაქტიკულადვერასრულებსთვითრეგულირებისრეალურფუნქციას;

მედიისთვითრეგულირებისინსტრუმენტებადსომხეთშიასევეცდილობენგამოიყენონისეთისა
შუალებები, როგორცაპროფესიონალთადისკუსიები (მედიისინიციატივებისცენტრთან);
ფეისბუქისდახურულიჯგუფებიპროფესიონალებისთვის; ესპერტულიდასკვნებიმედია-
ეთიკისადასასამართლოქეისებზე (მედიისთავისუფლებისცენტრი);

საზოგადოებრივმაუწყებელსქცევისკოდექსიმიღებულიარაქვს.
აღმასრულებელიდირექტორიქცევისკოდექსისმიღებისგანზრახვასადასტურებს,
თუმცაკონკრეტულვადებსვერასახელებს.

კვლევამაჩვენა, რომსომხეთში 2007

წლიდანგადაიდგანაბიჯებიმედიისთვითრეგულირებისმექანიზმებისსამოქმედებლად,თუმცაჯერჯერობითპრაქტიკაშისაზოგადოებაუფროაქტიურისასამართლოპრაქტიკისგამოყენებისდროს, ვიდრე - თვითრეგულირებისსისტემების. ამისმიზეზებსშორისაა:

საზოგადოებისდამედიისწარმომადგენელთაპასიურობა;

ხელომწერთაშორისარარისტელევიზიებისადაონლაინმედიისძირითადინაწილი;

საბჭოსგადაწყვეტილებებიყოველთვისარარისახებაეთიკურისტანდარტისდამრღვევიმედიისკონტენტზედაა.შ. არებულისიტუაციააჩვენებს,

რომმედიაშიეთიკურიპროლემებისარსებობისმიუხედავად,

ახალიკონცეფციებისადაიდებებისშექმნისგარეშეთვითრეგულირებისიდეისპრაქტიკაშიამოქმედებაგამნელდება.

ამთვალსაზრისითმნიშვნელოვნადმიგვაჩნისაზოგადოებრივიმუწყებლისქცევისკოდექსისშექმნადათვითრეგულირებისორგანოსამოქმედება,

რაცსაინტერესოპრაქტიკაშიიმღებლმომჩნდესმედიისთვის.

კვლევამაჩვენაისიც,

რომსომხეთისმედიაშიუფრომეტადარისმზადყოფნასარედაქციოქცევისკოდექსებისშექმნისთვის, ვიდრესაერთოთვითრეგულირებისორგანოსგამოყენებისთვის.

საინტერესოიქნებაამზადყოფნისხელშეწყობაც.

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში მედიის სანდოობა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა. განსაკუთრებით 21 საუკუნეში, როცა ონლაინ-მედიის შემოსვლა მედია-ბაზარზე ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს როგორც პროფესიონალ ჟურნალისტებს, ისე მათი პროდუქციის მომხმარებელს. დღეს ყველა ადამიანს შეუძლია იყოს ჟურნალისტი, ყველას შეუძლია მის მიერ გადაღებული ფოტო ან ვიდეო მილიონობით ადამიანისთვის გახადოს მისაწვდომი. ამ ინფორმაციის ნაკადში გარკვევა სულ უფრო და უფრო ძნელი ხდება. მით უფრო, რომ ხშირად ინფორმაცია არასანდოა, ხშირად შეიცავს სიძულვილის ენის ელემენტებს, ადამიანთა პირად ინფორმაციას, ლახავს სხვადასხვა პირთა და ჯგუფთა უფლებებს, ზოგჯერ საფრთხეს უქმნის ძალადობის მსხვერპლებს, ხშირად გვევლინება სხვადასხვა ტიპის მანიპულირების იარაღად და ა.შ. ამიტომ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს პროფესიონალური და პასუხისმგებლიანი მედიის არსებობა, რომელიც უზრუნველყოფს ფაქტების სიზუსტეს, მისთვის არ იქნება უცხო ადამიანის უფლებათა დაცვა, პასუხისმგებლობით მოეკიდება საქმეს და უზრუნველყოფს მედიისადმი საზოგადოებრივი ნდობის შენარჩუნებას.

ეს გამოწვევა მსოფლიოს ყველა ქვეყანას ეხება, მეტ-ნაკლები დოზით. მსოფლიო ქვეყნების 60 პროცენტორგანიზაციის ფრიდომ ჰაუსის პრესის თავისუფლების 2014 წლის რეიტინგით¹ ჯერ კიდევ ნახევრად ან სრულად არათავისუფალია; თუმცა, ამ რეიტინგის პარალელურად, მსოფლიოში უკვე საკმაოდ იშვიათია ქვეყნები, სადაც ინფორმაცია 100 პროცენტით დახურული და კონტროლირებადია. სომხეთი ამ სიაში 62 ქულით არათავისუფალია და ნახევრად თავისუფალი ქვეყნების ზღვარზე იმყოფება² (ქვეყანას ბოლო წლებში გაუუარესდა პოზიცია), რითიც კიდევ ერთხელ დადასტურდა, რომ მედიის თავისუფლებისკენ სვლა საკმაოდ რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია. სამაგიეროდ ინტერნეტის თავისუფლების თვალსაზრისით სომხეთი თავისუფალ ქვეყანათა ჩამონათვალშია, რაც ამძაფრებს ონლაინ-მედიის გავლენას ქვეყანაში³.

ამ ფონზე შესაძლოა ბევრისთვის უფრო მნიშვნელოვანი იყოს კითხვა იმის თაობაზე, თუ როგორ განთავისუფლდეს მედია, ვიდრე ის თვითრეგულაციები და ეთიკური შეზღუდვები, რომელთა დაწესების აუცილებლობამდე დემოკრატიულ ქვეყნებში თავად ჟურნალისტები მივიდნენ.

თუმცა, პრაქტიკა აჩვენებს, რომ მედიის თავისუფლებასთან ერთად, ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში, დრომ მოიტანა მედია-ეთიკის საკითხებზე საუბრის აუცილებლობა: მედია, რომელსაც დემოკრატიების განვითარებასთან ერთად, შეუმსუბუქდა სახელისუფლებო ტვირთი და რეგულაციები, აღმოჩნდა სანდოობისა და კვალიფიციურობის, ეთიკურობის გამოწვევების წინაშე. სწორედ ამგამოწვევებზე პასუხი იყო ჟურნალისტების მიერ თვითრეგულირების მექანიზმების შექმნა. დღეს მსოფლიოში 350-ზე მეტი მედია-ეთიკის კოდექსი არსებობს. თავისი ჟურნალისტთა სახელმძღვანელო პრინციპები აქვთ მაგალითად ისეთ საინფორმაციო საშუალებებს, როგორცაა საინფორმაციო სააგენტო „როიტერი“⁴; ასევე სარედაქციო სახელმძღვანელო წესები აქვს „ბი-ბი-სის“⁵ და სხვებს. სხვადასხვა ქვეყანაში არსებობს პრესის საბჭოები და მედია-ომბუდსმენის ინსტიტუტები (მაგალითად შვედეთში, სადაც ის საკმაოდ მკაცრი და წარმატებული ინსტიტუტია)⁶; ასევე არსებობს მაუწყებელთა ქვეყნის და ეთიკის კოდექსები, რომელიც სავალდებულო თვითრეგულირების დოკუმენტებია, მაგალითად ბრიტანეთში⁷; ჟურნალისტთა საზოგადოებები, რომელთა წევრი ჟურნალისტები, მიუხედავად მათი სამუშაო ადგილისა,

¹ორგანიზაცია „ფრიდომ ჰაუსი“,

MapofFreedom2014 <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/MapofFreedom2014.pdf>

²ორგანიზაცია „ფრიდომ ჰაუსი“, პრესის თავისუფლების რეიტინგი

http://freedomhouse.org/report/freedom-press-2014/press-freedom-rankings#.U--dM_mSxqV

³ <http://www.freedomhouse.org/country/armenia#.U--iIPmSxqU>

⁴როიტერის ჟურნალისტების სახელმძღვანელო http://handbook.reuters.com/index.php?title=Main_Page

⁵ბიბისის სარედაქციო სახელმძღვანელო <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/>

⁶შვედეთის პრესის საბჭო <http://www.rjionline.org/MAS-Press-Councils-Sweden>

⁷გაერთიანებულისამეფოსკომუნიკაციებისრეგულირებისდაკონკურენციისდამოუკიდებელიორგანო <http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/>

იღებენ პასუხისმგებლობას ამ სტანდარტების შესრულებაზე - მაგალითად პროფესიონალ ჟურნალისტთა საზოგადოება⁸, რომელიც 1909 წელს დაფუძნებული ორგანიზაციაა. დღეს ამ ორგანიზაციას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემად, ახალი გამოწვევებიდან გამომდინარე, ეთიკის კოდექსის განახლება მიაჩნია.

საერთაშორისო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ რაც უფრო ნაკლებად თავისუფალია ქვეყანა, მით უფრო დიდია რისკი იმისა, რომ მედიის სანდოობის, მედიის მიერ საკუთარი ძალაუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენების, მედიის მიერ ადამიანის უფლებათა ხელყოფის სადარაჯოზე დადგეს ხელისუფლება (და არა თავად ჟურნალისტები). ამან, შესაძლოა, პრესის სერიოზულ კონტროლამდე მიგვიყვანოს. მსგავსი მაგალითები შეიძლება იყოს დამატებითი რეგულაციების შემოღების მცდელობები მედიისთვის; არსებული კანონმდებლობის გამოყენება მედიის წინააღმდეგ ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ (მაგალითად ცილისწამების მუხლის); სისხლის სამართლებრივი მექანიზმების ამოქმედება ჟურნალისტთა წინააღმდეგ და ა.შ.

სწორედ ამიტომ, კვლევის მომზადების დროს შევეცადეთ გაგვეცა პასუხი კითხვებზე: რამდენად აცნობიერებს სომხეთის პროფესიონალ ჟურნალისტთა საზოგადოება მედია-ეთიკის მნიშვნელობას მათ ქვეყანაში? რა თვითრეგულირების მექანიზმები არსებობს ქვეყანაში და რამდენად წარმატებულად ფუნქციონირებენ ისინი? რა გამოწვევები არსებობს მედია-ეთიკის სტანდარტების დამკვიდრების გზაზე? როგორია, და აქვს თუ არა სახელმწიფოს როლი ამ პროცესში?

ნაშრომის მომზადებისას გამოყენებულ იქნა პირველადი და მეორადი კვლევის მეთოდოლოგია. მეორადი კვლევა მოიცავდა საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ თემაზე მომზადებული მასალის და არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის ანალიზს.

პირველადი კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა სომხეთში არსებული თვითრეგულირების მექანიზმების პრაქტიკა, შესწავლილ იქნა ქეისების სტრუქტურა და თემატიკა; ასევე სასამართლო ქეისების პრაქტიკა; არსებული კანონმდებლობის დეტალები; ჩატარდა ჩაღრმავებული, ნახევრადსტრუქტურირებული ინტერვიუები მედიის წარმომადგენლებთან, თემაზე მომუშავე ექსპერტებთან და იურისტებთან, აკადემიურ წრეებთან და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან. სულ შეირჩა 13 რესპონდენტი, თითოეული ინტერვიუ გრძელდებოდა 50-60 წუთამდე. რესპონდენტები შეირჩა მიზნობრივი შერჩევის და თოვლის გუნდის პრინციპით. ინტერვიუს ჩატარების ადგილი იყო სომხეთი, ქ. ერევანი. დანართში - 1 წარმოდგენილია კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა სია.

⁸პროფესიონალ ჟურნალისტთა საზოგადოების (Society of Professional Journalists (SPJ)) ეთიკის კოდექსი <http://www.spj.org/ethicscode.asp>

სომხეთის მედია და მედია-ეთიკის პრობლემების მიმოხილვა

1.1 მედიასომხეთში

21 საუკუნე მთელი მსოფლიოსთვის და მათ შორის სომხეთის მედიისთვისაც ახალი გამოწვევებით და ახალი პერსპექტივებით არის სავსე; ერევანში და მთელი ქვეყნის მასშტაბით ციფრული მაუწყებლობის ლიცენზია აქვს 18 ტელევიზიას და 12 რადიოსადგურს; 18-მდე რესპუბლიკური დაფარვის მქონე ტელევიზიების მასშტაბი ციფრულ მაუწყებლობაზე გადასვლის გზაზე შემცირდა – 3 ტელეკომპანიისთვის სახელმწიფოს მიერ შექმნილ 3 მულტიპლექსზე, რომელთაგანაც თითოეულზე 6 ტელეარხი იფუნქციონირებს, სივრცე აღარ დარჩა; რეგიონებში კი ერთი მულტიპლექსი დაჯამში 9 ტელევიზია და 4 რადიო იქნება ციფრული მაუწყებელი⁹; ტელევიზია დღემდე ყველაზე ყურებად საინფორმაციო წყაროდ ითვლება სომხეთში. ორგანიზაცია CRRC-ის 2013 წლის კვლევის მიხედვით, ტელევიზიით ინფორმაციას მოსახლეობის 79 პროცენტი იღებდა¹⁰. ცხადია, ეს მაღალი მაჩვენებელია, თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ 2011 წელს ეს მაჩვენებელი 90 პროცენტს შეადგენდა, ამკარაა ტელემედიის მიერ პოზიციების დათმობის დაწყება.

ამასთან, რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ ტელეკომპანიების ძირითადი ნაწილი მეტ-ნეკლებად პროსახელისუფლებოა, გარდა ოპოზიციური პარტიის „დამნაცვუტიუნის“ გავლენის ქვეშ არსებული ტელეკომპანიის „ერკირ მედია“ და ასევე სომეხი ბიზნესმენის გაგიკ წარუკიანის ტელევიზიისა „კენტერონი“, რომლებიც ზომიერი ოპოზიციის რანგს შეიძლება მიეკუთვნოს. თავის დროზე ცნობილმა ოპოზიციურმა ტელეკომპანია „A+“ მა ამჯერადაც ვერც ციფრული მაუწყებლობის ლიცენზია მიიღო და დღეს კვლავ ინტერნეტში მაუწყებლობს.

საკმაოდ მძიმე დღეები აქვს ქვეყანაში ბეჭდვით მედიას – სხვადასხვა ინფორმაციით, ბეჭდვითი მედიის ტირაჟი 3000-5000-ია; სამაგიეროდ სომხეთში, კვლევის რესპონდენტთა ინფორმაციით, საკმაოდ წარმატებულად ვითარდება ინტერნეტ-მედია, რის შედეგადაც ქვეყანაში არის ონლაინ მედია-ჯგუფები, (მაგალითად მედიამაქსის ჯგუფი¹¹) რომელთა მომხმარებელთა რაოდენობა, მათივე წარმომადგენლის დავით ალავერდიანის ინფორმაციით, ყოველდღიურად 50 000-ს აღწევს. ამ მოსაზრებას სხვა რესპონდენტებიც ეთანხმებიან.

შესაბამისად, ექსპერტთა ნაწილი, რომლებთანაც კვლევის დროს ინტერვიუები ჩატარდა, პრესის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ დიდი იმედებს სწორედ ინტერნეტზე ამყარებენ.

⁹ „ციფრული მედიის რუკა - სომხეთი“ <http://www.osf.am/wp-content/uploads/2013/11/OSF-Media-Report-Armenia-04-17-2014-RU-final-WEB.pdf> გვ.18

¹⁰ ორგანიზაციის CRRC „სომხეთი 2013 - მედია საზოგადოების მოსაზრებებისა და პრეფერენციების კვლევა“ http://www.crrc.am/hosting/file/_static_content/projects/armedia%202013/ARM_PPT_ENG.pdf

¹¹ <http://www.mediamax.am/am/>

2014 წლის მდგომარეობით სომხეთში 1 მილიონ 300 ათასამდე ინტერნეტის მომხმარებელია, რაც მთლიანად მოსახლეობის რაოდენობის (დაახლოებით 3 მილიონამდე) 43,57%-ია; მომხმარებელთა ყოველწლიური ზრდის ტემპი კი 10%-ს შეადგენს¹². არასამთავრობო ორგანიზაციის „სომხეთის ინტერნეტ საზოგადოება“ სოციოლოგიური გამოკითხვების თანახმად (ჩატარებულია 2012 წელს და 2013 წლის მარტში) ერევანში გამოკითხულთა 60,5% შედის და სარგებლობს ინტერნეტით, რეგიონებში - 48%, საშუალო მაჩვენებელი რესპუბლიკის მასშტაბით კი - 56,9%-ია¹³.

1.2 მედია-ეთიკისგამოწვევები

1.2.1 უმცირესობებიდამათიუფლებებიმედიაში

სომხეთის მოსახლეობის 2011 წლის აღწერის თანახმად, ქვეყანაში მოსახლეობის 98,1% სომეხი ეროვნებისაა; 1,2 % არის იეზიდები, 0,4 % - რუსი, 0,3 % - სხვა ეროვნების წარმომადგენლები¹⁴. რელიგიური უმცირესობების მასშტაბი კი 5 პროცენტს არ აღემატება, მათ შორის არიან: კათოლიკეები, სომეხთა კათოლიკურ გაერთიანება (მხიტარისტები), მართმადიდებლები, სომეხი ევანგელისტი ქრიატიანები, მოლოკანები, 50-იანელები, მეშვიდე დღის ადვენტისტები, ბაპტისტები, იეღოვას მოწმეები, მორმონები, იეზიდები, ებრაელები, მუსულმანი სუნიტები-ქურთები, მუსულმანი შიიტები და ა.შ¹⁵.

ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების მასშტაბის შესაბამისად, მედიაში მათ შესახებ ინფორმაცია მინიმალურია - როგორც პოზიტიურ, ისე - ნეგატიურ კონტექსტში. ასევე საკმაოდ პასიურნი არიან მედია-ორგანიზაციები ამ თემატიკის გაშუქების მონიტორინგის თვალსაზრისითაც.

ზოგადად, გამოკითხულ რესპონდენტთა თითქმის 90 პროცენტი მიიჩნევს, რომ ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების გაშუქების თვალსაზრისით სომხეთის მედია განსაკუთრებული პრობლემურობით არ გამოირჩევა. ასევე არასახიფათოდ მიაჩნიათ მათ სიძულვილის ენის მასშტაბი. მაგალითად, სიტყვის თავისუფლებს დაცვის კომიტეტის პრეზიდენტი აშოტ მელიქიანი ამბობს, რომ მათი კვლევის თანახმად, სომხურენოვანი მედიის კონტენტის მხოლოდ 1 % შეიცავს სიძულვილის ენას.

¹² <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>

¹³ სომხეთის ინტერნეტ საზოგადოება http://www.isoc.am/publ/penetration_en.pdf

¹⁴ „ციფრულიმედიისრუკა - სომხეთი“ <http://www.osf.am/wp-content/uploads/2013/11/OSF-Media-Report-Armenia-04-17-2014-RU-final-WEB.pdf> გვ.10

¹⁵ სომხეთი 2012 _რელიგიის თავისუფლების საერთაშორისო ანგარიში, <http://www.state.gov/documents/organization/208498.pdf> გვ.1

ამასთან, რესპონდენტები ხაზს უსვამენ, რომ სიძულვილის ენის სამიზნე ძირითადად პოლიტიკოსები, და არა სომხეთის ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებში შემავალი ეთნოსები, არამედ – აზერბაიჯანელები და თურქები არიან.

2008-2013 წლებში ერევანის პრეს-კლუბისა და აზერბაიჯანის ჟურნალისტთა გაერთიანება „ენი ნესილის“ მიერ ერთობლივად განხორციელებული კვლევა „სიძულვილის ენის ლექსიკონი აზერბაიჯანისა და სომხეთის მედიაში“¹⁶ აჩვენებს, რომ ამ თვალსაზრისით სომხურ მედიაში (ისევე როგორც აზერბაიჯანულში) მნიშვნელოვანი პრობლემებია მედიის მიერ გამოყენებული ტერმინოლოგია არ ემსახურება ერებს შორის სიძულვილის გარემოს განმუხტვას, არამედ პირიქით.

სხვა ეთნოსებთან მიმართებაში რესპონდენტებმა გაიხსენეს მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევა, როცა ეთნიკურ ნიადაგზე შეურაცხყოფას ჰქონდა ადგილი და ეს ფაქტი მედიით გამოუქდა, კერძოდ:

სომხეთის პარლამენტის დეპუტატმა, ეთნიკურ საკითხებთან მიმართებაში აბსოლუტურად ნეიტრალურთემაზე საუბრის დროს, გამოიყენა შემდეგი ფრაზა - “რა გაუგებრები ხართ, იეზიდები ხომ არ ხართ?” ეს საკითხი მედია-პროფესიონალთა განხილვის თემად იქცა, პარლამენტარმა ამ თემაზე ბოდიში მოიხადა; ასევე რესპონდენტები იხსენებენ იშვიათ შემთხვევებს, როცა მედია საკმაოდ ნეგატიურად აშუქებს ირანელ ტურისტთა აქტივობებს;

არის ფაქტები, როცა ეთნიკური, რელიგიური თუ სექსუალური ორიენტაცია გამოყენებულ იქნა პოლიტიკური ბრძოლის კონტექსტში, განსაკუთრებით წინასაარჩევნო პერიოდებში: მაგალითად ორგანიზაციამ „სომეხ არიელთა ორდენმა“ ორჯერ გამოაქვეყნა მათი თქმით - ჰომოსექსუალთა სიები; 2008 წლის არჩევნების წინ საზოგადოებრივ მაუწყებელზე გამართულ თოქ-შოუში ლევონ ტერ პეტროსიანის წინააღმდეგ ოპონენტის მიერ გამოყენებული იქნა არგუმენტი, რომ მისი ცოლი ებრაელია; პერიოდულად მედიაში ჩნდება რელიგიური ორგანიზაციის „ცხოვრების სიტყვის“ წინააღმდეგ პოლიტიკური შინაარსის მასალები, რომლებშიც ამა თუ იმ პოლიტიკოსს თუ ცნობილ ადამიანს ამ რელიგიური ჯგუფის მიმდევრად აცხადებენ და ა.შ.

კვლევის დროს გამოიკვეთა, რომ ჟურნალისტთა წრეების წარმომადგენელი რესპონდენტების 80 პროცენტი პრაქტიკულად ნაკლებად სენსიტიურია ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენელთა უფლებების დარღვევის მედია-ფაქტებთან დაკავშირებით. ერთ-ერთი ქეისი, რომელიც მათ გაიხსენეს, ეხებოდა „ევროვიზია-2014“-ზე სომხეთის წარმომადგენლის დისკრიმინაციულ გამონათქვამს ევროვიზიის გამარჯვებულის „კონჩიტას“ მისამართით.

უფრო დეტალურად ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენელთა უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მოძიება შეიძლება არასამთავრობო ორგანიზაციის „PINK

¹⁶ ერევანის პრეს-კლუბი, „სიძულვილის ენის ლექსიკონი აზერბაიჯანისა და სომხეთის მედიაში“ http://www.ypc.am/upload/GLOSSARY_eng.pdf

Armenia” ანგარიშში¹⁷, „ლგბტ პირთა მიმართ ძალადობის მონიტორინგი სომხეთში- 2013 წელი“; ანგარიშში მედიის როლს ცალკე მუხლი არ ეთმობა, თუმცა ცალკეულ შემთხვევებთან მიმართებაში განხილულია მედიის მიერ ლგბტ პირთა მიმართ ძალადობის გაშუქების პრაქტიკა. კერძოდ ანგარიშში საუბარია, რომ კლუბ „DIY“ დარბევის დროს, (რომელიც ცნობილი იყო, როგორც გეებისადმი მეგობრული კლუბი) საზოგადოებრივი განხილვები ძირითადად შეეხებოდა ლგბტ თემატიკას და არა ძალადობის ფაქტის დაუშვებლობას. ანგარიშში ხაზგასმულია, რომ სომხეთის ტელევიზიაში „იარკირ მედია“ ძალადობაში მონაწილე ორი პირი ჰყავდათ რესპონდენტად, რომლებიც საუბრობდნენ იმაზე, რომ ლგბტ პირები არ უნდა შემოუშვა სომხეთში, ისინი არიან თურქეთის გეი საზოგადოების წევრი და ა.შ. ასევე ანგარიშში საუბარია 2013 წლის 21 მაისს ორგანიზაციების „PINK Armenia“-სა და სომხეთის ქალთა რესურსების ცენტრის¹⁸ მიერ მოწყობილ მრავალფეროვნების დემონსტრაციაზე, რომელთან დაკავშირებითაც სოციალურ მედიაში აქტიური დეზინფორმაცია ვრცელდებოდა იმის შესახებ, რომ საუბარი იყო გეი-აღლუმზე¹⁹;

ორგანიზაციის „ქალთა რესურსების ცენტრი“ წარმომადგენელი ასევე იხსენებს მათი ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული სპექტაკლის შემთხვევას გენდერული როლების შესახებ – სპექტაკლში მიუსაფარ ბავშვთა სახლის მოსწავლეები მონაწილეობდნენ. რესპონდენტის - ქალთა რესურსების ცენტრის მედიისა და კომუნიკაციების მენეჯერის ელვირა მელიკსეტიანის ინფორმაციით, სპექტაკლი მედიის დიდი ნაწილის მიერ განხილულ იქნა ლგბტ პირთა პროპაგანდის კონტექსტში. აქვე აღსანიშნავია, რომ რამდენიმე მედია-საშუალების გარდა, ორგანიზაციის წარმომადგენლებმა უარი თქვეს ტელევიზიებში გამოსვლაზე, რადგან ბალანსი საგრძნობლად იყო დარღვეული მათ წინააღმდეგ, მათ შორის საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერშიც, სადაც ამ თემის განხილვა გაიმართა.

და ბოლოს – ამ ეტაპზე მედიაში სხვადასხვა ტიპის უმცირესობების გაშუქების მონიტორინგი არ მიმდინარეობს. ინფორმაცია ფრაგმენტულია, მაგალითად არ არსებობს უმცირესობების თემატიკის გაშუქების ზუსტი სტატისტიკა; მიუხედავად იმისა, რომ ერევნის პრეს-კლუბს აქვს ჩატარებული საკმაოდ კვალიფიციური მონიტორინგი სომხური მედიის თემატურ და ჟანრობრივ პრეფერენციებთან დაკავშირებით²⁰, უმცირესობების თემა ამ კვლევაში საერთოდ არ არის გამოყოფილი, რაც ამ თემისადმი ნაკლებ ყურადღებას ადასტურებს.

¹⁷ არასამთავრობო ორგანიზაცია PINK ანგარიში „ლგბტ პირთა მიმართ ძალადობის მონიტორინგი სომხეთში“ <http://www.pinkarmenia.org/en/publications/> გვ 36-38

¹⁸ ქალთა რესურსების ცენტრი სომხეთში <http://www.womenofarmenia.org/en/>

¹⁹ <http://www.pinkarmenia.org/en/publications/> გვ 36

²⁰ სომხური მედიის თემატურ და ჟანრობრივ პრეფერენციები, ერევნის პრეს-კლუბი

http://www.ypc.am/upload/YPC%20Monitoring_Thematic%20and%20Genre%20Preferences_eng.pdf

1.2.2 პირადინფორმაციადამედია

მედია-ეთიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ადამიანთა პირადი ხასიათის ინფორმაციის ტირაჟირება. ამ ინფორმაციის დაცვა, უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფოს ვალდებულებაა, თუმცა ეს, ცხადია, არ ათავისუფლებს მედიას პასუხისმგებლობისგან. კერძოდ, საერთაშორისო ეთიკური სტანდარტით, მედიის მიერ ინფორმაციის გამოქვეყნებამ, არ უნდა შეუქმნას საფრთხე ადამიანის ჯანმრთელობასა და სოცოცხლეს, ასევე არ გაავრცელოს პირადი ინფორმაცია დასაბუთებული მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის გარეშე (როგორც შეიძლება იყოს კონკრეტულ დანაშაულში მხილება და ა.შ);

სომხეთში პერსონალური ინფორმაციის შესახებ კანონმდებლობა ჯერ კიდევ 2002 წელს იყო მიღებული, 2012-ში კი იგი განახლდა²¹. მიუხედავად ამისა, ინფორმაციის უსაფრთხოების სპეციალისტი სამველ მარტიროსიანი კანონის დარღვევის რამდენიმე შემთხვევას იხსენებს: მაგალითად 2013 წელს, საპარლამენტო არჩევნების წინ გავრცელდა აუდიო ჩანაწერი ორ ოპოზიციურ პარტიას შორის მოლაპარაკებების თაობაზე. საქმე აღიძრა, (არა მედიის წინააღმდეგ, ცხადია) თუმცა არავინ დასჯილა. ტელეფონების მოსმენების მასალები 2008 წლის არჩევნების წინ იყო აქტუალური, იგივე მედიაში. თუ ამ შემთხვევაში მედია მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე მოქმედებდა, მედიის ეთიკური პასუხისმგებლობის თემა შეიძლება გამოიკვეთილიყო ერთ-ერთი მსახიობის შესახებ სექსუალური ხასიათის მასალების გაშუქების შემთხვევაში, რომელიც ამ პიროვნების პარტნიორმა გაავრცელა. მასალები საკმაოდ ფართოდ გაშუქდა ონლაინ მედიაში და ტელევიზიითაც კი. თუმცა არც ერთ ამ შემთხვევაში ინფორმაციის მედიისთვის მიმწოდებლის სამართლებრივი ან მედიის ეთიკური პასუხისმგებლობის დაყენება არ მომხდარა.

1.2.3. ჟურნალისტიკისამოქალაქოაქტივობა

შეიძლება თუ არა ჟურნალისტიკა მონაწილეობა მიიღოს სამოქალაქო აქტივობასა და აქციებში – ეს კითხვასომხეთში ჟურნალისტიკური წრეების აქტიური განხილვის საგნად იქცა 2013 წელს. თემის აქტუალიზება განაპირობა კონკრეტულმა ფაქტმა – სომხეთის პარლამენტმა მიიღო გადაწყვეტილება რუსული კომპანია „გაზპრომისთვის“ სახელმწიფო გაზგამანაწილებელი კომპანიის ბოლო 20 პროცენტის გადაცემის შესახებ²². საკითხის განხილვას მოჰყვა ჟურნალისტიკა პროტესტი - ჟურნალისტებმა, რომლებიც პარლამენტის აკრედიტაციით შენობაში იმყოფებოდნენ, საპარლამენტო დარბაზთან საპროტესტო აქცია მოაწყვეს. ამ ფაქტს წინააღმდეგობრივი რეაქციები მოჰყვა სომხეთის მედია-საზოგადოებაში და განხილვის ერთ-ერთ მთავარ ეთიკურ თემად იქცა. ჩვენი კვლევის რესპონდენტებს შორის პოზიციები ამ საკითხთან დაკავშირებით 50/50-ზე გაიყო. ნაწილისთვის ეს მიუღებელია, თვლიან რა, რომ ეს ხელს უშლის ჟურნალისტის მიერ მოვლენის ობიექტურ გაშუქებას; მედია-საზოგადოების

²¹სომხეთის კანონი პერსონალური ინფორმაციის შესახებ
file:///C:/Users/HOME/Downloads/Armenia_Law_on_personal_data_2002_am2012_en.pdf

²² <http://aniarmenia.ru/novosti/a-w-news/politic/625-2013-12-20-17-26-53>

მეორე ნაწილის აზრით კი სიტუაციაში, როცა პარლამენტში არ არსებობდა ალტერნატიული აზრი, ჟურნალისტების მიერ სამოქალაქო აქტივისტების ფუნქციის აღება მნიშვნელოვანი იყო; თუმცა აქვე ამ პოზიციის დამცველები აცხადებენ, რომამ შემთხვევაში ჟურნალისტთემ თავად აღარ უნდა გაეშუქებინა. ამ ეთიკურ დილემაზე მსჯელობა გაიმართა როგორც მედიის თვითრეგულირების ორგანოში, ისე - მედია-კლუბსა და მედია-ჯგუფებში, რომელთა შესახებაც თვითრეგულირების თავში უფრო დეტალურად შევჩერდებით.

1.2.4 პლაგიატი

კვლევის დროს გამოიკვეთა, რომ ბოლო წლების განმავლობაში, განსაკუთრებით ონლაინ-მედიის განვითარების კვალდაკვალ, სომხეთში აქტუალური გახდა პლაგიატის თემა. მსოფლიოში ჟურნალისტთა საზოგადოებები მედია-ეთიკის შესახებ დოკუმენტებში აღნიშნული საკითხს განსაკუთრებული აქცენტით გამოყოფენ, მაგალითად პროფესიონალ ჟურნალისტთა საზოგადოებას ამ თემისადმი სპეციალური დოკუმენტი აქვს მიძღვნილი²³; პლაგიატის წინააღმდეგ არის მიმართული ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის შესახებ კანონმდებლობა, კერძოდ კანონი საავტორო უფლებისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ, რომელიც სომხეთმა 2006 წელს მიიღო. თუმცა კანონი, პრაქტიკულად, არ მუშაობდა.

პრობლემის მოგვარება მედიამ თვითრეგულირების მექანიზმით სცადა, შეიმუშავა რა 9 წესისგან შემდგარი განცხადება, რომელიც თვითრეგულირების პრინციპებსაც გულისხმობდა. განცხადებას ხელი მოაწერეს შემდეგმა საინფორმაციო საშუალებებმა: Aravot.am, Armlur.am, Armversion.am, Asekose.am Galatv.am Haynews.am, Irates.am, Panorama.am, Report.am, Shamshyan.com, Tert.am, Times.am, Yerkir.am, 168.am და 1lur.am

განცხადებას არ მოაწერეს ხელი საინფორმაციო სააგენტოებმა - Mediamax.am; News.am, ნი Armenpress; ასევე ამ ხელმოწერას არ შეუერთდნენ ისეთ პოპულარული იტერნეტ რესურსები, როგორც არიან 1plus.am, 1in.am, Lragir.am და რადიო თავისუფლების სომხეთის ბიურომ²⁴. მათი ნაწილი გახდა ინიციატორი ცვლილებებისა კანონმდებლობაში, კერძოდ

1.2.5 საკანონმდებლო ინიციატივები - ე.წ. „ფეიკების“ წინააღმდეგ ბრძოლის მცდელობა

2014 წლის გაზაფხულზე სომხეთის პარლამენტის წევრთა ერთი ჯგუფი გამოვიდა ინიციატივით შეეტანათ ცვლილებები სამოქალაქო კოდექსის 1087.1 მუხლში, რომელიც მიზნად ისახავდა ანონიმური მომხმარებლებისა და გვერდების (ე.წ. ფეიკების) წინააღმდეგ ბრძოლას. სომხეთის მედია-საზოგადოება ამ ინიციატივას წინ აღუდგა. არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გამოაქვეყნეს ერთობლივი განცხადება²⁵, რომელშიც საუბარი იყო იმაზე,

²³ პროფესიონალ ჟურნალისტთა ასოციაცია, ეთიკური კომისიის პოზიცია პლაგიატობასთან დაკავშირებით <http://www.spj.org/ethics-papers-plagiarism.asp>

²⁴ <http://media.am/en/armenian-online-media-statement>

²⁵ არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადება დეპუტატთა ჯგუფის ინიციატივის შესახებ; <http://khosq.am/en/2014/03/14/statement-of-journalistic-associations/>

რომ ამ პრობლემებთან ბრძოლა არსებული კანონმდებლობის და ეთიკური თვითრეგულირების ფარგლებში უნდა განხორციელდებოდეს. შედეგად ინიციატორებმა თავად გამოითხოვეს საკანონმდებლო ინიციატივა. ამ შემთხვევაში დაადასტურა, რომ მედიის მიერ საერთო პოზსაავტორო უფლებისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების კანონის 22 მუხლში, რომლითაც დაზუსტდა პლაგიატის ფარგლები, მასალის გამოყენების პირობები და განისაზღვრა (გამკაცრდა) საჯარიმო სანქციები ამ მიმართულებით ; კანონპროექტი სომხეთის პარლამენტმა 2013 წლის შემოდგომაზე განიხილა და გაიზიარა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებითაც სომხეთის მედია-საზოგადოების მიდგომები არაერთგვაროვანია. მიუხედავად იმისა, რომ პლაგიატთან ბრძოლის გამკაცრების იდეას ყველა მედია-საშუალებამ დაუჭირა მხარი, კრიტიკოსები ამბობენ, რომ მიღებული კანონის ავტორები, პრაქტიკულად, ინფორმაციის მონოპოლიზაციის იდეით გამოვიდნენ. რომ წყაროზე მეტი ხელმისაწვდომობის მქონე მედიამ სცადა შეეზღუდა სხვა მედიის მიერ ამ ფაქტების შემდგომი გაშლა და დამუშავება; ასევე თავად იდეის მომხრეებსაც კი, მაგალითად რადიო „თავისუფლების“ სომხეთის განყოფილებას თავდაპირველად გარკვეული პრობლემები შეექმნა მედია-მიმოხილვის გაკეთების დროს.

შესაბამისად, კანონის კრიტიკოსები საუბრობენ თვითრეგულირების მექანიზმების უფრო აქტიურ გამოყენებაზე, ავტორები კი კანონის პრაქტიკაში ამუშავებას გეგმავენ.

ერთ-ერთი საქმე, რომელიც კვლევის ჩატარების პროცესში იყო აღძრული ამ თემაზე, იყო საინფორმაციო საგამოძიებო საიტის Hetq.am სარჩელი საიტის pressident.am წინააღმდეგ. როგორც მოსარჩელე ამბობს, ამ შემთხვევაში ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა საიტების რეალური მეპატრონეების იდენტიფიცირებაა, რათა სარჩელის ადრესატი კონკრეტული პირი იყოს. სააგენტოს პრაქტიკულად საგამოძიებო სამუშაოების ჩატარება მოუხდა, რათა აღმოეჩინა საიტის მეპატრონე. აღნიშნული საქმე საბოლოოდ მორიგებით დამთავრდა – pressident.am-მა ბოდიში მოიხადა Hetq.am-ის ინფორმაციის გადაბეჭდვისთვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ კანონის მიღებიდან 2014 წლის ივნისამდე, როცა კვლევა ჩატარდა, ამ თემაზე სულ 2 სარჩელი მომზადდა, თუმცა, როგორც ცვლილებების ინიციატორები აცხადებენ, კანონის გამკაცრებამ გარკვეული პრევენციული ზომის როლი შეასრულა.

იციის დაფიქსირების შემთხვევაში საკანონმდებლო ცვლილებებზე ზეგავლენის მოხდენა რეალურია.

1.2.6 ცილისწამება - სასამართლო პრაქტიკის თავისებურებები

სომხეთის პარლამენტმა ცილისწამების მუხლის დეკრიმინალიზაცია 2010 წელს მოახდინა. სიტყვის თავისუფლების დაცვის კომიტეტის მონიტორინგის თანახმად²⁶, 2010-2013 წლებში სომხეთის სასამართლოებში მედიის წინააღმდეგ, ძირითადად ცილისწამების მუხლით, (სომხეთის სამოქალაქო კოდექსის 1087 მუხლით) სულ 97 საქმე იყო განხილული. აქედან 17 – 2010 წელს, 37- 2011 წელს, 17 – 2012 წელს და 26 -2013 წელს (აქედან 16 წლის პირველ ნახევარში და 10 მეორე ნახევარში);

მედიის სამართალშისპევციალიზირებული იურისტის არა დაზარაინის ინფორმაციით, საქმეთა 43% – ბეჭდვითი მედიის წინააღმდეგ იყო მიმართული, 28%-ონლაინ მედიის, 12%-ტვ მედიის და 19% - ჟურნალისტების წინააღმდეგ. აქედან 32 საქმეში მოსარჩელე იყო მოქალაქე და/ან კერძო კომპანია, 25 საქმეში - პოლიტიკოსი, 9 საქმე იყო - იურისტებისგან, 7-7 არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ცნობილი ადამიანებისგან და ა.შ.

კვლევის მომენტისთვის გადაწყვეტილება მიღებული იყო 59 საქმეზე, აქედან 24 სარჩელი მედიის წინააღმდეგარ დაკმაყოფილდა, 12 - ნაწილობრივ არ დაკმაყოფილდა, 10 საქმე დასრულდა მხარეთა მორიგებით, 9 მოსარჩელემ გამოიტანა სარჩელი, 3 - დაბრუნდა სასამართლო წარმოებაში, 1 დაკმაყოფილდა სრულად.

სტატისტიკურად დაკმაყოფილებული სარჩელების რაოდენობა მნიშვნელოვნად ჩამორჩება იმ სარჩელების რაოდენობას, რომლებზეც მოსარჩელეს უარი ეთქვა. მიუხედავად ამისა, სრულად და ნაწილობრივად დაკმაყოფილებული სარჩელების საფუძველზე ყველა რესპონდენტი აღნიშნავდა, რომ 2010-2011-2012 წლებში აღნიშნულ სარჩელებზე სასამართლოს მიერ გამოტანილმა განაჩენებმა მნიშვნელოვანი საფრთხე შეუქმნეს მედიის თავისუფლებას სომხეთში. კერძოდ, საუბარია ჯარიმების მასშტაბებზე, რომლებიც ზოგ შემთხვევაში 10-15 და 20 ათას ევროსაც აღწევდა. როგორც მედიის წარმომადგენლები აცხადებენ, ეს თანხები სერიოზულ ეკონომიკურ დარტყმას აყენებდა მედიას;

სწორედ ამ საფრთხეებიდან გამომდინარე, სომხეთის ომბუცმენის ანგარიშის საფუძველზე, სომხეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ 2011 წლის ნოემბერში გააკეთა განმარტება სამოქალაქო კოდექსის 1087.1 მუხლთან დაკავშირებით²⁷. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ მუხლი არ ეწინააღმდეგება სომხეთის კონსტიტუციას, თუმცა გააკეთა განმარტება ამ თემაზე. ამ განმარტების საფუძველზე, საჯარიმო სანქციები უნდა შეესაბამებოდეს მედიის შესაძლებლობებს. გადაწყვეტილების შემდგომი პრაქტიკის თანახმად ჯარიმები მნიშვნელოვნად შემცირდა და სამნიშნა ციფრების ფარგლებში მერყეობს.

²⁶მედიის წინააღმდეგ ცილისწამებისა და შეურაცხყოფის საქმეების მონიტორინგი, სიტყვის თავისუფლების დაცვის ცენტრი <http://khosq.am/en/2014/03/14/statement-of-journalistic-associations/>

²⁷სომხეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სომხეთის სამოქალაქო კოდექსის 1087.1 მუხლთან დაკავშირებით http://www.concourt.am/english/decisions/common/doc/english_codices/997.htm

როგორც რესპონდენტები აცხადებენ, ამ გადაწყვეტილების შემდეგ ცილისწამების მუხლით წარდგენილმა სარჩელებმა უფრო მეტად შეიძინა ის ფუნქცია, რაც მას უნდა ექონდეს – არასწორი ინფორმაციის უარყოფა მედიის მიერ და მოსარჩელის მორალური დაკმაყოფილება, რაც თავისთავად მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებების დაცვის გზაზე.

მიუხედავად ამისა, ამ პრაქტიკამ კიდევ ერთხელ აჩვენა, რომ სამართლებრივი რეგულირება, ხშირად, შესაძლოა გამოყენებული იქნას მედიის წინააღმდეგ ბერკეტად.

1.3 მედიის თვითრეგულირების მექანიზმები

1.3.1 მედიის თვითრეგულირების ინიციატივა - მედია ეთიკის სამეთვალყურეო საბჭო
თვითრეგულირების პირველი მნიშვნელოვანი ნაბიჯები სომხეთში გადაიდგა 2007 წელს. 2007 წლის გაზაფხულზე, ერევნის პრეს-კლუბისა და მედიის ნაწილის ინიციატივითა შეიქმნა მედიის ქცევის კოდექსი და არჩევნებისა და რეფერენდუმების გაშუქების დეკლარაცია²⁸. ამ დოკუმენტებს დღეის მდგომარეობით ხელი მოაწერა 45 სუბიექტმა, რომლებიც წარმოადგენენ სომხეთის 48 მედია-საშუალებას. ასევე 9 მედია-ორგანიზაციამ. ხელმომწერები არიან უპირატესად გაზეთები, ასევე იპოზიციური ტვ; თითქმის სრული შემადგენლობით რეგიონული მედია.

ამჟამად ფუნქციონირებს ხელმომწერთა მიერ არჩეული 14 წევრიანი მედია-ეთიკის სამეთვალყურეო საბჭო (MEO) (თავდაპირველად იყო 7 წევრიანი), რომელიც უფლებამოსილია განიხილოს საჩივრები მედიის წინააღმდეგ აღნიშნულ დოკუმენტებზე დაყრდნობით;

2007 წელს საბჭომ განიხილა 6 საჩივარი; 2008-2009 წლებში - 5-5 საჩივარი; 2010 წელს - 8 საჩივარი, 2011 - 3; 2012- 4; 2013 წელს - 1.

როგორც სტატისტიკაც მოწმობს და თავად ერევნის პრეს-კლუბშიც განმარტავენ, აქტივობის პიკი საბჭოს შექმნის პირველ პერიოდში აღნიშნა. შემდეგ კი ინტერესმა ამ თვითრეგულირების ორგანოს მიმართ თანდათან დაიკლო.

„ერევნის პრეს-კლუბის“ პრეზიდენტი ბორის ნავასერიანი ამის მიზეზად რამდენიმე ფაქტორს ასახელებს:

ჟურნალისტებს, რედაქტორებს არ უნდათ ჰქონდეთ დამატებითი დამოკიდებულება და ვალდებულებები, გარდა სარედაქციო ჯგუფის და მფლობელებისა;

პუბლიკამ ვერ გააცნობიერა აღნიშნული საბჭოს როლი და არ არის აქტიური; მიუხედავად იმისა, რომ „ერევნის პრეს-კლუბმა“ ჩაატარა საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლების

²⁸მედიის თვითრეგულირების ინიციატივა, ერევნის პრეს-კლუბი http://www.ypc.am/self_regul/In/en

კამპანია, მათ შორის - ტელედისკუსიებიც. როგორც ბორის ნავასერდიანი აზობს, ხალხი ხშირად მოდიოდა ტელევიზიაში გამოსასვლელად და არა რეალურად ჟურნალისტურ ეთიკაზე სასაუბროდ.

სომხური საზოგადოება ეგუება იმას, რომ პრესა ისეთია, როგორც არის. დამკვიდრებულია სხვა მედიაში პასუხის გაცემის პრაქტიკა;

კვლევის რესპონდენტები ასევე აღნიშნავენ რამდენიმე ფაქტს: ისინი ამბობენ, რომ მედიის ქცევის კოდექსის ხელმძღვანელი მედია-საშუალებების უმრავლესობა ისედაც ეთიკურობაზე ორიენტირებული მედიაა, შესაბამისად მედიის საბჭოს მოქმედება არ აისახება იმ მედიაზე, სადაც ძირითადად დარღვევები ხდება; რესპონდენტები ასევე საუბრობენ საზოგადოების პასიურობაზე, რისი ერთ-ერთი მიზეზიც არის ის, რომ საბჭოს გადაწყვეტილება ხშირად არ აისახება მედიის ქცევაზე; ასევე რესპონდენტთა ნაწილი, რომელიც არ არის ამ დოკუმენტის ხელმძღვანელი, ამბობს, რომ ამ შემთხვევაში შიდა სარედაქციო რეგულაციების არსებობა ყველაზე მისაღები მედია-ეთიკური რეგულაციის პრაქტიკაა.

1.3.3. მედია-დისკუსიები ინტერნიუსის კლუბში

ჟურნალისტური საზოგადოების ერთ-ერთი მცდელობა _ ჟურნალისტთა წრეში განიხილონ ეთიკური პრობლემები, არის მედიის ინიციატივების ცენტრში²⁹ (ინტერნიუს-არმენია) ორგანიზებული სადისკუსიო კლუბი „“, რომელიც პირველად 2012 წლის მაისში შეიკრიბა. კლუბის ფარგლებში ორგანიზატორები ცდილობენ მოიწვიონ მედიის წარმომადგენლები, მედია-ექსპერტები და კამერების გარეშე ისაუბრონ მედია-პრობლემებზე. რესპონდენტთა ნაწილმა (უპირატესად ონლაინ მედიისა და საექსპერტო წრეების წარმომადგენლებმა) დაადასტურეს მსგავსი კლუბის არსებობა და პერიოდულად მასში მონაწილეობის ფაქტი. თუმცა აქვე უნდა ითვას, რომ რამდენად ეფექტურია კლუბის მუშაობა, შედეგების თვალსაზრისით, ამის შესახებ მონაცემები არ არსებობს.

1.3.4. მედია-ჯგუფები ფეისბუქზე

რესპონდენტების ინფორმაციით, ფეისბუქზე მოქმედებს ორი დახურული პროფესიული ჯგუფი, რომელთა ფარგლებშიც ხდება მედია-პრეტენზიების განხილვა _ მაგალითად ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური თემა _ პლაგიატის შემთხვევებია;

1.3.2. ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრი

ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრი არ არის თვითრეგულირების მექანიზმი, თუმცა ეს ერთგვარი ჟურნალისტის ექსპერტთა კლუბია, რომლის დასკვნებიც, როგორც ექსპერტული დასკვნა, არაერთ სასამართლო ქეისში ფიგურირებს³⁰.

²⁹მედიის ინიციატივების ცენტრი [://www.mediainitiatives.am/](http://www.mediainitiatives.am/)

³⁰ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრი <http://www.foi.am/>

1.3.5. საზოგადოებრივი მაუწყებელი

ცალკე საუბრის საგანია საზოგადოებრივი მაუწყებელი, რომელსაც ყველა ქვეყანაში ეთიკური სტანდარტების ერთგულების ყველაზე მაღალი ხარისხი მოეთხოვება.

საზოგადოებრივ მაუწყებელს კვლევის ჩატარების მომენტისთვის რაიმე ტიპის ეთიკური კოდექსი მიღებული არ ჰქონია. როგორც მაუწყებლის აღმასრულებელმა დირექტორმა მარგარიტა ჰოვსერიანმა განაცხადა, ამ ეტაპისთვის თითქმის მზადაა მაუწყებლის ქცევის წესების პირველი ნაწილი, რომელიც ქცევის სტანდარტებს უწესებს წამყვანებს და ტელეკომპანიის სახეებს; მეორე ეტაპზე მსგავსი წესების შემუშავება დაგეგმილია საზოგადოებრივი მაუწყებლის ყველა თანამშრომლისთვის. რაც შეეხება სარედაქციო ანუ მედია-კონტენტთან დაკავშირებულ ეთიკის ნორმებს _ საზოგადოებრივი მაუწყებლის აღმასრულებელი დირექტორი ამბობს, რომ ამ კოდექსის შექმნა ტელევიზიის საინფორმაციო ჯგუფს დაევალება, თუმცა ეს პროცესი ჯერჯერობით დაწყებული არ არის.

3. კვლევის მიგნებები

- „ფრიდომ ჰაუსის“ პრესის თავისუფლების ინდექსით სომხეთი არათავისუფალი და ნახევრად-თავისუფალი ქვეყნების მიჯნაზე იმყოფება; თუმცა ქვეყანაში მედია საკმაოდ მრავალფეროვანია _ სომხეთში არსებობს 27-მდე რესპუბლიკური და რეგიონალური ტელევიზია, რადიოსადგურები, მკვეთრად პოზიციადაკარგული გაზეთები და სანაცვლოდ სწრაფად განვითარებადი ონლაინ-მედია;
- 2014 წლის მდგომარეობით სომხეთში ინტერნეტის მომხმარებელთა რაოდენობა საკმაოდ დაბალია - მოსახლეობის 43,57%; თუმცა, სტატისტიკის თანახმად, მომხმარებელთა ყოველწლიური ზრდის ტემპი დაახლოებით 10%-ს შეადგენს, რაც ონლაინ-მედიის განვითარებისთვის დამატებით სტიმულს წარმოადგენს.
- სომხეთის მოსახლეობის თითქმის მონოეთნიკური და მონორელიგიური შემადგენლობის გამო (უმრავლესობა აქ 95 პროცენტზე მეტია), ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების თემს მედიაში, (როგორც დადებით, ისე უარყოფით კონტექსტში) მინიმალური რაოდენობის მედია-პუბლიკაცია ეთმობა. თუმცა, პარალელურად, საკმაოდ დიდი მოცულობით გვხვდება ანტი-თურქული და ანტი-აზერბაიჯანული ტენდენციები მედიაში. როგორც მონიტორინგები აჩვენებს, ტერმინოლოგია, რომელიც კონფლიქტების თემატიკის გაშუქების დროს გამოიყენება, არ უწყობს ხელს სიძულვილის გარემოს შემცირებას ამ მიმართულებით.
- სომხური არასამთავრობო მედია-ორგანიზაციების კვლევების თანახმად, სიძულვილის ენა პუბლიკაციების საერთო რაოდენობის სულ 1 პროცენტს შეადგენს. თუმცა უმცირესობების ჯგუფებზე ორიენტირებული არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაცემებით, საკმაოდ ხშირია სიძულვილის ენა, იგნორირება და არაპროპორციული და დაუბალანსებელი გაშუქება ლგბტ პირთა უფლებების

საკითხებთან დაკავშირებით; უმცირესობების გაშუქების ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს, რადგან ამ მიმართულებით ამ ეტაპზე მედიაში მონიტორინგები არ ტარდება.

- მედია-პროფესიონალებისთვის მედია-ეთიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა პლაგიატი, პირადი ხასიათის ინფორმაციის ტირაჟირება, უმცირესობების ან სიძულვილის ენის პოლიტიკურ კონტექსტში გამოყენება, ფაქტების სიზუსტე და ა.შ.
- მედიის წარმომადგენელთა ნაწილი ეთიკური საკითხების გადაწყვეტას საკანონმდებლო ცვლილებების გზით ცდილობს. ამის მაგალითია პლაგიატის შესახებ კანონმდებლობის გამკაცრება სომხეთში 2014 წლის გაზაფხულზე. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მუხლით ჯერჯერობით სულ 2 საქმეა აღძრული, მედიის წარმომადგენელთა აზრით, კანონის ცვლილებამ პრევენციული ხასიათი იქონია. არსებობს მეორე მოსაზრებაც, რომელიც ამბობს, რომ დამატებითმა რეგულაციებმა ამ მიმართულებით გარკვეულად შეზღუდა ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება; აღსანიშნავია, რომ მსგავსი ინიციატივებს ხელისუფლება უპრობლემოდ იზიარებს.
- ცილისწამების წინააღმდეგ 2012-2013 წლების სასამართლო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ მედიის მიერ ადამიანის უფლებათა დარღვევა ზოგ შემთხვევაში, შესაძლოა, მედიის შეზღუდვის საბაზად იქნას გამოყენებული. მნიშვნელოვანია, რომ სომხეთის ომბუცმენმა და საკონსტიტუციო სასამართლომ ამ გამოწვევას ადექვატურად უპასუხეს, რამაც სასამართლოს მიერ მედიისთვის დაკისრებული ჯარიმების მოცულობა შეამცირა და ამ საფრთხის მინიმალიზებაც მოახდინა; თუმცა ეს გამოცდილება საინტერესო უნდა იყოს იმ ინიციატივების განხილვის დროს, რომლებიც ეთიკური საკითხების საკანონმდებლო გზით დარეგულირებას ისახავს მიზნად;
- 2007 წლიდან სომხეთში გადაიდგა საკმაოდ აქტიური ნაბიჯები თვითრეგულირების ისეთი მექანიზმების დასაანერგად, როგორცაა მედიის ქცევის კოდექსი და მედია-ეთიკის სამეთვალყურეო საბჭო. 7 წლიანი პრაქტიკის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ ამ ეტაპზე საბჭო თვითრეგულირების ფუნქციას ფორმალურად ასრულებს. მიუხედავად იმისა, რომ მისი ხელმძღვანელია 48 მედია-ორგანიზაცია, იგი მნიშვნელოვან ზეგავლენას ვერ ახდენს ეთიკურ სტანდარტებზე მედიაში. მიზეზთა შორისაა ის, რომ მსხვილი ტელევიზიების და ონლაინ-მედიის წარმომადგენლები მედიის ქცევის კოდექსის ხელმძღვანელები არ არიან; საბჭოს გადაწყვეტილება არ აისახება მედიის კონტენტზე; საზოგადოებას არ აქვს გაცნობიერებული საბჭოს ფუნქცია და როლი.
- მედია სხვადასხვა სადისკუსიო პლატფორმებით _ როგორც ონლაინ, ისე დახურული შეხვედრებითა თუ ლაივ-სტრიმებით ცდილობს ეთიკურ საკითხებზე მსჯელობას. თუმცა ამ პროცესს არ აქვს სტრუქტურირებული ხასიათი და უფრო მედიის ცალკეულ წარმომადგენელთა კეთილ ნებაზეა დამოკიდებული; ამ პროცესში პრაქტიკულად არ არის ჩართული მედიის აუდიტორია ანუ ფართო საზოგადოება;

- გამოკითხულ რესპონდენტთა უმეტესობა ამბობს, რომ თვითრეგულირების ყველაზე მისაღები ფორმა თავად რედაქციის ქცევის კოდექსის მიღებაა. მათი უმეტესობა არ ეთანხმება ბრიტანეთის, შვედეთის ტიპის თვითრეგულირების ან თუნდაც საქართველოს ტიპის ანალოგიით მაუწყებელთა კოდექსის შექმნას; კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ საკუთარი სარედაქციო ეთიკური კოდექსი ძალზე იშვიათ მედია-საშუალებას აქვს. ქცევის კოდექსი არ აქვს მიღებული არც სომხეთის საზოგადოებრივ მაუწყებელს.

დასკვნა

- კვლევამ აჩვენა, რომ ეთიკური ან მედია-ეთიკასთან მომიჯნავე საკითხების დარეგულირების მცდელობა საკანონმდებლო გზით შესაძლოა უარყოფითად აისახოს მედიის თავისუფლების ხარისხზე ქვეყანაში. ამის მაგალითია, თუნდაც, ცილისწმების მუხლის გამოყენების პრაქტიკა სომხეთში, რომელზეც ზემოთ დეტალურად გვქონდა საუბარი. ამიტომ, მიგვაჩნია, რომ სახიფათოა ისეთი ტიპის ინიციატივები, როგორც იყო მაგალითად ე.წ. ფეიკების წინააღმდეგ ბრძოლის ინიციატივა, ასევე ნებისმიერი ინიციატივა, რომელმაც შესაძლოა მიზნად დაისახოს ადამიანის უფლებების დაცვა მედიის უფლებების შეზღუდვის ხარჯზე. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ ადამიანის უფლებებსა და მედიის უფლებებს შორის გონივრული ზღვარის მოსაზრებად სომხეთის მედიამ ურო აქტიურად სცადოს მედია_თვითრეგულირების სისტემების გამოყენება;
- სომხეთში მედიის თვითრეგულირების სისტემის არსებობის და მნიშვნელობის შესახებ მედია-პროფესიონალებში არ არსებობს ერთიანი ჩამოყალიბებული პოზიცია; მეტიც _ საზოგადოებაში ძირითადად იარყოფითად აღიქმება მედიის წინააღმდეგ ნებისმიერის სარჩელი, მიუხედავად იმისა, რამდენად დასაბუთებელია იგი; ამიტომ მნიშვნელოვანი გამოწვევაა მედია-პროფესიონალების მიერ ამ თემატიკაზე მეტი დისკუსიის ინიცირება, მათ შორის _ საზოგადოებისთვის ღია ფორმატში;
- მედიაში დასაქმებულები დღეის მდგომარეობით არ არიან მზად რაიმე ტიპის ახალი თვითრეგულირების ორგანოების ამოქმედებისთვის. ნიჰილისტური დამოკიდებულება შეიმჩნევა თავად პროცესის მონაწილე მხარეების მხრიდან მედია-ეთიკის საზედამხებდველო საბჭოსთან დაკავშირებით. ვფიქრობთ, საჭიროა ინოვაციური მიდგომები, პროცესის ფინანსური და ინტელექტუალური მხარდაჭერა, კვლევითი საქმიანობისა და მონიტორინგების მხარდაჭერა, რაც ეთიკური პრობლემებს იდენტიფიცირებას მოახდენს. წინააღმდეგ შემთხვევაში თვითრეგულირების თემის აქტუალიზება საკმაოდ ძნელი იქნება;
- კვლევის შესაბამისად, სომხეთის მედია ეთიკური თვალსაზრისით პირობითად ორ ჯგუფად შეიძლება გაიყოს _ ერთი, ეს არის ეთიკურ სტანდარტებთან დაკავშირებული ამბიციების მქონე მედია, მეორე ჯგუფისთვის კი ასეთ ამბციები საერთოდ უცხოა. უნდა ითქვას, რომ პირველი ჯგუფის დიდი ნაწილიც დღეს არანაირი გაცხადებული ეთიკური სტანდარტების დეკლარირებას არ ახდენს. ვფიქრობთ ეს ჯგუფი შეიძლება

იყოს მედია-ეთიკის საკითხებით დაინტერესებული პირების აქტივიზმის ბენეფიციარი.

- რადგან ონლაინ მედია დღეს ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებადი სფეროა სომხეთში, მნიშვნელოვანია და ვფიქრობთ სიახლე შეიძლება იყოს მსოფლიოში „ახალ მედიასთან“ დაკავშირებული ეთიკური ნორმების შესახებ დისკუსიების წარმოება, მედია-ეთიკის თემას შესაძლოა ახალი ენერჯია და დატვირთვა შესძნოს;
- გამოწვევაა საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსის მიღება და პრაქტიკული ქეისების შექმნა, რაც საზოგადოებას საკუთარი უფლებების დაცვის მოტივაციას გაუჩინს;
- მიშვნელოვანია საზოგადოებრივი ცნობიერების დაცვის კამპანიის წარმოება, რომელიც საზოგადოებას უკეთ გაცობს საკუთარ უფლებებს მედიასთან მიმართებაში და საშუალებას მისცემს თვითრეგულირების გზით მოახდინოს საკუთარი უფლებების რეალიზაცია. შესაბამისი კანონმდებლობის არსებობის შემთხვევაშიც სასურველია პრობლემები მოგვარდეს სასამართლომდე, რადგან ხელისუფლების მხრიდან სასამართლო სისტემის მეტ-ნაკლები კონტროლირებადობის პირობებში, ეს ყოველთვის შეიცავს მედიის თავისუფლებისთვის საფრთხეებს.

დანართი - 1 - გამოკითხულთა სია

1. გაგკამ ვარდანიანი _ მედიის ინიციატივების ცენტრის ვებ-საიტის Mediaჯ.am პროდიუსერი, მედია-ექსპერტი, ახალი მედიის ტრენერი
2. არტურ პაპიანი _ რადიო „თავისუფლების“ სომხეთის განყოფილების რედაქტორი, მედია-ექსპერტი, ახალი მედიის ტრენერი
3. სამველ მარტიროსიანი _ მედია ექსპერტი, ინფორმაციის უსაფრთხოების სპეციალისტი
4. არა ღაზარიანი _ იურისტი, სპეციალიზირებული მედიის სამართალში
5. ლიანა საიადიანი _ საიტის Hetq.am დირექტორის მოადგილე, ერევანის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
6. შუშან დოიდოიანი _ ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრის პრეზიდენტი
7. სურენ დეჰერიანი _ ჯიპას კურსდამთავრებული, არსამთავრობო ორგანიზაციის „ჟურნალისტები მომავლისთვის“ პრეზიდენტი, ერევანის ენის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
8. დავით ალავერდიანი _ კომპანია „მედიამაქსის“ დირექტორის მოადგილე. ერევანის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის დეპარტამენტის პროფესორი
9. აშოტ მელიქიანი _ სიტყვის თავისუფლების დაცვის კომიტეტის პრეზიდენტი

10. ელვირა მელიკსეტიანი _ ქალთა რესურსების ცენტრის მედია და კომუნიკაციების მენეჯერი
11. მამიკონ ჰოვესრიანი _ არასამთავრობო ორგანიზაციის PINKArmeniaპრეზიდენტი
12. მარგარიტა ჰოვესრიანი _ სომხეთის საზოგადოებრივი მაუწყებლის აღმასრულებელი დირექტორი
13. ზორის ნოვოსერდიანი _ ერევანის პრეს-კლუბის პრეზიდენტი

გამოყენებულილიტერატურა:

1. ორგანიზაცია „ფრიდომ ჰაუსი“, Map of Freedom2014; პრესის თავისუფლების რეიტინგი <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/MapofFreedom2014.pdf>
2. როიტერისჟურნალისტიკისსახელმძღვანელო http://handbook.reuters.com/index.php?title=Main_Page
3. ბიბისისსარედაქციოსახელმძღვანელო <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/>
4. შვედეთისპრესისსაბჭო <http://www.rjionline.org/MAS-Press-Councils-Sweden>
5. გაერთიანებულისამეფოსკომუნიკაციებისრეგულირებისდაკონკურენციისდამოუკიდებელიორგანო <http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/>
6. პროფესიონალჟურნალისტთაზოგადოების (Society of Professional Journalists (SPJ)) ეთიკისკოდექსი<http://www.spj.org/ethicscode.asp>
7. „ციფრულიმედიისრუკა - სომხეთი“ <http://www.osf.am/wp-content/uploads/2013/11/OSF-Media-Report-Armenia-04-17-2014-RU-final-WEB.pdf> გვ.18
8. ორგანიზაციის CRRC „სომხეთი 2013 - მედიასაზოგადოებისმოსაზრებებისადაპრეფერენციებისკვლევა“ http://www.crrc.am/hosting/file/_static_content/projects/armedia%202013/ARM_PPT_ENG.pdf
9. ონლაინ-მედია ჯგუფი „მედიამაქსი“-ს საიტი<http://www.mediamax.am/am/>
10. არასამთავრობო ორგანიზაციის „სომხეთისინტერნეტსაზოგადოება“ კვლევა„ინტერნეტში შეღწევა და მოხმარება სომხეთში“ http://www.isoc.am/publ/penetration_en.pdf
11. სომხეთი 2012 _რელიგიისთავისუფლებისსაერთაშორისოანგარიში, <http://www.state.gov/documents/organization/208498.pdf> გვ.1
12. ერევანის პრეს-კლუბი, „სიძულვილის ენის ლექსიკონი აზერბაიჯანისა და სომხეთის მედიაში“ http://www.ypc.am/upload/GLOSSARY_eng.pdf
13. არასამთავრობოორგანიზაცია PINK-Armeniaანგარიში „ლგბტპირთამიმართადადობისმონიტორინგისომხეთში“ <http://www.pinkarmenia.org/en/publications/> გვ 36-38
14. ქალთარესურსებისცენტრისომხეთში- ვებ-საიტი <http://www.womenofarmenia.org/en/>

15. ერევნისპრეს-კლუბი, ანგარიში “სომხური მედიის თემატურ და ჟანრობრივ პრეფერენციები“, http://www.ypc.am/upload/YPC%20Monitoring_Thematic%20and%20Genre%20Preferences_eng.pdf
16. სომხეთის კანონი პერსონალური ინფორმაციის შესახებ
17. მედიის ინიციატივების ცენტრის საიტი ://www.mediainitiatives.am/
18. ინფორმაციის თავისუფლების ცენტრის საიტი <http://www.foi.am/>
19. სომხეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სომხეთის სამოქალაქო კოდექსის 1087.1 მუხლთან დაკავშირებით http://www.concourt.am/english/decisions/common/doc/english_codices/997.htm
20. პროფესიონალ ჟურნალისტთა ასოციაცია, ეთიკური კომისიის პოზიცია პლაგიატობასთან დაკავშირებით <http://www.spj.org/ethics-papers-plagiarism.asp>
21. მედიის ინიციატივების ცენტრის მედია საიტი მედია.ამ <http://media.am/en/armenian-online-media-statement>
22. არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადება დეპუტატთა ჯგუფის ინიციატივის შესახებ ; <http://khosq.am/en/2014/03/14/statement-of-journalistic-associations/>